

УДК 336.748.12 (477)

Бойко В.С.

викладач,

здобувач кафедри економічної теорії
Львівської комерційної академії**ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ РЕФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІНФЛЯЦІЇ:
РЕАЛІЇ ТА ОЧІКУВАННЯ**

У статті розглянуто аспекти розвитку реформування державного регулювання інфляції і формування перехідної економічної системи України. Досліджено, що основною метою такого регулювання полягає в тому, щоб стримати інфляцію в розумних межах і не допустити розгону її темпів до розмірів, загрозливих для соціально-економічного життя суспільства. За результатами дослідження запропоновано актуальні пропозиції українській стороні – домогтися другого траншу за програмою stand-by, це важливо для поповнення золотовалютних резервів країни.

Ключові слова: державне регулювання, інфляція, адаптаційна політика, антиінфляційні заходи, кредитно-грошова політика, перехідна економіка, резерви.

**Бойко В.С. ЭКОНОМИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ РЕФОРМИРОВАНИЯ ГОСУДАРСТВЕННОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ
ИНФЛЯЦИИ: РЕАЛИИ И ОЖИДАНИЯ**

В статье рассмотрены аспекты развития реформирования государственного регулирования инфляции и формирование переходной экономической системы Украины. Исследовано, что основной целью такого регулирования заключается в том, чтобы сдержать инфляцию в разумных пределах и не допустить разгона ее темпов до размеров, угрожающих социально-экономической жизни общества. По результатам исследования предложены актуальные предложения украинской стороне – добиться второго транша по программе stand-by, это важно для пополнения золотовалютных резервов страны.

Ключевые слова: государственное регулирование, инфляция, адаптационная политика, антиинфляционные меры, кредитно-денежная политика, переходная экономика, резервы.

**Boyko V.S. ECONOMIC ASPECTS OF THE REFORM GOVERNMENT CONTROL INFLATION: REALITIES AND
EXPECTATIONS**

The article deals with aspects of the reform of state regulation of inflation and the formation of the transition of the economic system of Ukraine. Studied, the main purpose of this regulation is to contain inflation within reasonable limits and to prevent the dispersal of its rate to the size, threatening the socio-economic life. The study suggested current offers Ukrainian side – to get the second tranche of the program stand-by, it is important to replenish foreign reserves.

Keywords: government regulation, inflation, adaptation policy, anti-inflationary measures, monetary policy, transition economy, reserves.

Постановка проблеми. Кожна країна повинна слідкувати за рівнем інфляції і регулювати її у разі підвищення. У світі є дві головні концепції антиінфляційних заходів, що спираються на кредитно-грошову та фіскальну політику.

Перший метод реалізується шляхом змін у системі оподаткування (як правило підвищення податків) та введенням жорсткого державного контролю цін та зарплати. Другий метод – це індексація доходів, застосування механізму корегування процентних ставок відповідно до темпів інфляції та ін. До того ж, необхідною є повна адаптація усіх економічних інституцій до функціонування в умовах інфляції.

Адаптаційна політика має свої недоліки: кошти на компенсаційні надбавки населенню треба брати з державного бюджету, тобто врешті-решт через податки, або робити грошову емісію, що знову призведе до зростання інфляції [1, с. 204].

В Україні існують такі методи регулювання інфляції як:

1. Антиінфляційного оподаткування;
2. Скорочення податків у світі «концепція пропозиції»;
3. Регулювання цін в умовах інфляційної нестабільності [1, с. 206].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На сучасному етапі наукових досліджень в сфері реформування державного регулювання інфляції представлені праці таких вчених, як В. Базилевич [1], К. Базилевич [1], Л. Баластрик [1], С. Нескоров [6], М. Макаренко [7].

Постановка завдання. На основі викладеного можна сформулювати дослідження, яке полягає в оцінці сучасного стану цін і інфляції. Для забезпечення соціально-економічного життя суспільства необхідно вирішити проблему інфляції на державному рівні.

Виклад основного матеріалу дослідження. «Держкомстат фактично використовує ті ж принципи при підрахунку споживчої інфляції, як це робилося в Радянському Союзі. Це маніпуляція. На жаль, український комітет залишився за своєю суттю радянсько-комуністичним. Вони не показують споживчий кошук, по якому вираховують споживчу інфляцію. Плюс вона є сезонною. Вони можуть нею маніпулювати, оскільки комітет змінює пропорції товарів та їх асортимент. «Тому, яку вкаже Азаров споживчу інфляцію, таку вони й ставлять», – запевнив Соскін [2]. Отже, на сьогоднішній час необхідні корінні зміни до принципів при підрахунку споживчої інфляції.

За словами експерта, Державний комітет статистики не може маніпулювати з так званої, оптової інфляції там, де оптові виробники. «Там збільшилася інфляція за 10 місяців, навіть за їхніми даними, на 16%. Тому оптову інфляцію не можна приховати, тому що це сукупне зростання цін у галузях промисловості. І вона потім обов'язково перейде на споживчу інфляцію», – підкреслив він. Таким чином, як зазначив Соскін, в Україні за 10 місяців цього року споживча інфляція склала мінімум 16%, а за даними Інституту трансформації суспільства вона збільшилася до 20%. Експерт зазначив, що вдалося маніпулювати з інфляцією завдяки падінню цін на сільгосппродукцію, але це тимчасовий фактор. Адаже ціни

будуть підніматися. «Зараз почнуть діяти так звані тренди на тривалі товари. Плюс повинна піднятися плата за комунальні послуги, громадський транспорт на межі подорожчання і повинні зрости ціни на основні товари легкої промисловості та товари тривалого користування», – додав він. Як повідомлялося, за даними Мінекономрозвитку в січні-вересні 2011 року зростання споживчих цін склало 4,2%. За даними Держстатистики, інфляція в Україні в жовтні цього року вперше за рік склала нуль відсотків [3].

У жовтні, згідно з даними Державної служби статистики, споживчі ціни не змінилися, тобто інфляція склала 0%. Зокрема, ціни на продукти харчування та безалкогольні напої у вересні знизилися на 0,3%, на одяг і взуття – зросли на 0,5%, на житлово-комунальні послуги – підвищилися на 0,3%, на послуги, пов'язані з охороною здоров'я, – підвищилися на 0,1%, на освіту – не змінилися. У січні-жовтні інфляція склала 4,2%. У порівнянні з жовтнем 2010 року в жовтні 2011 року споживчі ціни зросли на 5,4%. Як повідомлялося, у вересні інфляція склала 0,1%, в січні-вересні – 4,2%. У 2010 році інфляція склала 9,1%, в 2009 році – 12,3%. Кабінет Міністрів прогнозує, що в 2011 році зростання ВВП складе 4,5%, а інфляція (грудень до грудня) – 8,9% [4].

Численні пояснення стрімкого зниження цін в українській економіці у 2011-2012 роках можна систематизувати так: 1) перебування економіки у спадній фазі циклу ділової активності, 2) проведення рестрикційної монетарної політики, 3) підтримання стабільності грошової одиниці, 4) дія сприятливих шоків з боку сукупної пропозиції, включно зі стримуванням темпу зростання реальної заробітної плати. Збільшення зовнішньої заборгованості могло сприяти зниженню інфляції як через акумуляцію валютних резервів і створення відповідних «заспокійливих» сигналів для валютного ринку, так і з допомогою сприятливих ефектів з боку сукупної пропозиції [2, с. 384].

На підставі регресійної моделі М. Макаренко і К. Жулінська виявили антиінфляційний вплив підвищення ставки за гривневими депозитами і скорочення обсягів кредитування [7, с. 3-10]. Оскільки обидва чинники спостерігались у 2011-2012 рр., це може розглядатися поясненням зниження інфляції. Водночас автори наголошують на необхідності використання чинників сукупної пропозиції-поліпшення інвестиційного клімату і формування конкурентного середовища-як більш дієвого способу надійного гальмування інфляції.

За повідомленням Державної служби статистики України індекс споживчих цін (індекс інфляції) у травні 2014 року порівняно з квітнем становив 103,8% за період січень-травень 2014 року – 110,5%. За період з січня 1998 року по травень 2014 року включно становив 575,3% (з урахуванням тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим і м. Севастополя) [5].

При цьому, за даними Держстату, індекси споживчих цін на товари та послуги мали такий вигляд (табл. 1, табл. 2):

У квітні 2014 р., як повідомляла ЛІГАБізнесінформ, гривня мала перспективу для зміцнення вже після отримання першого траншу від Міжнародного валютного фонду в розмірі \$ 3 млрд. Про це заявляв голова НБУ Степан Кубів у прямому ефірі Першого Національного.

Кубів зазначав, що уряд і Національний банк змушені приймати непопулярні заходи в умовах непрості ситуації та необхідності впровадження економічних реформ.

Таблиця 1
Індекси споживчих цін на товари та послуги*

	Травень 2014 до	
	квітня 2014	грудня 2013
Індекс споживчих цін	103,8	110,5
Продукти харчування та безалкогольні напої	103,6	112,3
Продукти харчування	103,7	112,8
Хліб і хлібопродукти	104,3	109,9
Хліб	104,5	107,1
Макаронні вироби	104,0	107,6
М'ясо та м'ясопродукти	103,5	106,6
Риба та продукти з риби	106,5	118,5
Молоко, сир та яйця	98,5	99,0
Молоко	97,9	101,1
Сир і м'який сир (творог)	100,3	105,1
Яйця	93,3	78,8
Олія та жири	101,5	103,4
Масло	100,8	106,6
Олія соняшникова	103,0	103,4
Фрукти	110,4	156,1
Овочі	104,3	141,6
Цукор	107,3	133,1
Безалкогольні напої	103,2	107,4
Алкогольні напої, тютюнові вироби	101,4	105,3
Одяг і взуття	100,4	102,4
Житло, вода, електроенергія, газ та інші види палива	112,8	113,8
Плата за власне житло (квартирна плата)	100,1	100,1
Утримання та ремонт житла	102,5	110,1
Водопостачання	100,0	100,0
Каналізація	100,0	100,0
Електроенергія	100,0	100,0
Природний газ	162,8	162,8
Гаряча вода, опалення	99,8	98,8
Предмети домашнього вжитку, побутова техніка та поточне утримання житла	102,8	109,0
Охорона здоров'я	103,1	112,8
Фармацевтична продукція, медичні товари та обладнання	104,7	119,9
Амбулаторні послуги	101,9	106,2
Транспорт	103,6	123,5
Паливо та мастила	104,5	143,6
Транспортні послуги	103,4	107,7
Залізничний пасажирський транспорт	99,3	106,1
Автодорожній пасажирський транспорт	104,2	107,5
Зв'язок	100,2	100,4
Відпочинок і культура	101,0	107,7
Освіта	100,0	100,7
Ресторани та готелі	101,2	103,9
Різні товари та послуги	102,5	103,9

*узагальнено за даними [5]

20.05.2014 р. Україна отримала перший транш європейської допомоги. Загалом вона становить понад півтора мільярда євро, і усі ці кошти Україна має шанси одержати до кінця цього року.

Водночас не можна забувати про забувати про вітчизняний досвід гіперінфляції в 1990-х роках, адже завжди існує небезпека виходу повзучої інфляції

Таблиця 2
Індекси споживчих цін за регіонами у травні 2014 року* (до попереднього місяця; відсотків)

	ІСЦ
Україна (без врахування тимчасово окупованих територій)	103,8
Вінницька	104,0
Волинська	104,1
Дніпропетровська	103,8
Донецька	103,3
Житомирська	104,3
Закарпатська	104,2
Запорізька	103,7
Івано-Франківська	104,0
Київська	104,6
Кіровоградська	104,5
Луганська	103,7
Львівська	104,5
Миколаївська	103,6
Одеська	103,3
Полтавська	104,2
Рівненська	104,0
Сумська	104,5
Тернопільська	104,0
Харківська	104,4
Херсонська	104,5
Хмельницька	103,8
Черкаська	104,2
Чернівецька	103,9
Чернігівська	104,6
м. Київ	102,8
Довідково:	
Тимчасово окуповані території (АР Крим і м. Севастополь)	103,8
Україна (з урахуванням тимчасово окупованих територій)	103,8

*дані по АР Крим і м. Севастополь оціночні

*узагальнено за даними [5]

з-під контролю. Ця небезпека є значною загрозою в країнах, що розвиваються, де відсутні відпрацьовані механізми регулювання господарської діяльності, рівень виробництва низький і характеризується наявністю структурних диспропорцій [6, с. 52].

Україні заважає вийти з економічної кризи криза політична, і тому перспективи для зміцнення гривні не втішні. Уряд України не зможе прозоро і раціонально використати кредит МВФ.

Основна мета української сторони-домогтися другого траншу за програмою stand-by. Це важливо для поповнення золотовалютних резервів країни. Також це стане стимулом і нагадування про те, що МВФ – це не просто гроші, а й реформи (рис. 1).

Висновки з проведеного дослідження. Після аналізу аспектів соціально-економічного розвитку України очевидним стало питання регулювання інфляції. Основна мета такого регулювання полягає в тому, щоб стримати інфляцію в розумних межах і не допускати розгону її темпів до розмірів, загрозливих для соціально-економічного життя суспільства. Вагомим важелем в ефективності здійснення даного процесу виступає державне регулювання. Всі зміни, реформи необхідно розпочинати з галузевих, регіональних, соціальних та, особливо, відтворювальних пропорцій в економіці України. Необхідні корінні зміни до принципів при підрахунку споживчої інфляції.

Рис. 1. Динаміка міжнародних резервів у 2005-2014 роках узагальнено за даними [5]

Не можна забувати про вітчизняний досвід гіперінфляції в 1990-х роках, адже завжди існує небезпека виходу повзучої інфляції з-під контролю. Ця небезпека є значною загрозою в країнах, що розвиваються, де відсутні відпрацьовані механізми регулювання господарської діяльності, рівень виробництва низький і характеризується наявністю структурних диспропорцій. Збільшення зовнішньої заборгованості могло сприяти зниженню інфляції як через акумуляцію валютних резервів і створення відповідних «заспокійливих» сигналів для валютного ринку, так і з допомогою сприятливих ефектів з боку сукупної пропозиції [6, с. 52].

Ми анонсуємо, що новій владі необхідно розробити економічні реформи, зокрема необхідні для ефективної імплементації Угоди про Асоціацію.

Влада просто змушена провести повноцінні реформи, а не імітувати їх, щоб прикрити реалізацію власних корумпованих інтересів [8, с. 2].

На нашу думку, для досягнення основної мети цих реформ – справедливого та здорового життя українців – потрібно зробити концептуальний вибір, якими мають бути пріоритети та підходи щодо економічних реформ.

Світовий досвід доводить, що єдиною системою, яка може забезпечити стале економічне зростання, є модель, яка базується на ефективному ринку капіталу [8, с. 5].

Відзначимо, що прямим наслідком відсутності ефективного ринку капіталу є проблема доступу до фінансів [8, с. 6].

У свою чергу, проблема доступу до фінансів є найбільшою проблемою для українського бізнесу за результатами авторитетних досліджень [8, с. 6].

Таким чином, ми можемо перекопатись, що саме відсутність ефективного ринку капіталу є причиною найбільшої проблеми для розвитку українського бізнесу та економіки загалом [8, с. 6].

Напрямки необхідних реформ:

1. Соціально-економічна безпека держави.
2. Соціально-економічна безпека особистості.
3. Вибір економічної системи. Ключовим елементом нової системи має стати ефективний ринок капіталу.
4. Зміна принципів. Вільна конкуренція та довіра – це два базових принципи без яких неможливо побудувати ні ефективний ринок капіталу, ні ефективну економіку в Україні [8, с. 8].

5. Правові умови. З точки зору необхідних економічних реформ досить важливо, щоб у Конституції України було прямо визначено, що справедливість важливіша за закон, права людини важливіші за державу, а легітимність влади важливіша за її легальність [8, с. 8].

6. Роль держави в економіці. Держава має виконувати лише одну роль в економіці-забезпечувати «ефективність» ринку [8, с. 10].

7. Визначення основних задач щодо забезпечення ефективності ринку (забезпечення прозорості; забезпечення цілісності ринків; захист прав власності).

Отже, інфляція є важливим об'єктом державного регулювання, оскільки може створювати для суспільства певну небезпеку. Тому дане питання має безліч дискусійних питань та потребує подальшого дослідження [9, с. 61].

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Базилевич В.Д., Базилевич К.С., Баластрик Л.О. Макроекономіка: Підручник/За ред. В.Д. Базилевича. – К.: Знання. – 204–851 с.
2. Бойко В.С. Чинники гальмування інфляції в Україні у 2011-2012 роках / В. Бойко // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. Проблеми інтеграції України у світовий фінансовий простір (збірник наукових праць) / НАН України. Ін-т регіональних досліджень, редкол.: відп. ред. В.С. Кравців. – Львів, 2013. – Вип. 1 (99). – 599 с.
3. Інфляція в Україні рахують за радянськими методами, тому вона ніколи не відображає реалії споживчого ринку [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://tsn.ua/groshi/realna-inflyaciya-v-ukrayini-skladaye-16.html>.
4. Держстат звітує, що інфляції в Україні немає [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://tsn.ua/groshi/derzhstat-zvituyescho-inflyaciyi-v-ukrayini-maye.html>.
5. Індекс інфляції у травні 2014 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukurier.gov.ua/uk/articles/indeks-inflyaciyi-u-travni-2014-roku/>.
6. Нескоров С. Аналіз цін та інфляції в ході середнього циклу національної економіки (1999-2012pp.) / С. Нескородєв // Вісник НБУ, січень 2014 р. – С. 50–53.
7. Макаренко М., Жулінська К. Дослідження інфляційних чинників в Україні // Банківська справа. – 2011. – № 3. – С. 3–10.
8. Економічні реформи: чи вистачає нам розуміння найважливішого? Пріоритети та підходи для проведення реформ, зокрема необхідних для ефективного імплементації Угоди про Асоціації з ЄС та програми співпраці з МВФ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ayacapital.com/uploaded/overviews/denied/140314_Economic_reforms_AYA_Research.pdf.
9. Сучасний стан та перспективи розвитку економіки України. Матеріали XXVIII міжнародної науково-практичної конференції (Львів, 2-3 серпня 2013 року) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.lef.lviv.ua/files/archive/2013/08-1-2013.pdf>.

УДК 330.334.7

Венгер В.В.
*кандидат економічних наук,
провідний науковий співробітник відділу секторальних прогнозів
та кон'юнктури ринків
Інституту економіки та прогнозування
Національної академії наук України*

РИНКОВА ВЛАДА ТА КАРТЕЛЬНІ ЗМОВИ НА ОЛІГОПОЛЬНИХ РИНКАХ

У статті розглянуто визначення понять «ринкова влада» та «картельні змови». Проаналізовано існуючі моделі укладання картельних угод на олігопольному ринку. Визначено основні переваги від укладання картельних угод та розглянуто передумови їх порушення. Узагальнено світовий досвід законодавчого обмеження картельних змов.

Ключові слова: ринкова влада, картель, картельні змови, олігополія, олігопольний ринок, антимонопольне законодавство, антиконкурентні узгоджені дії.

Венгер В.В. РЫНОЧНАЯ ВЛАСТЬ И КАРТЕЛЬНЫЕ СГОВОРЫ НА ОЛИГОПОЛЬНЫХ РЫНКАХ

В статье рассмотрены определения понятий «рыночная власть» и «картельные сговоры». Проанализированы существующие модели заключения картельных соглашений на олигопольном рынке. Определены основные преимущества от заключения картельных соглашений и рассмотрены предпосылки их нарушения. Обобщен мировой опыт законодательного ограничения картельных сговоров.

Ключевые слова: рыночная власть, картель, картельные сговоры, олигополия, олигополистический рынок, антимонопольное законодательство, антиконкурентные согласованные действия.

Venger V.V. MARKET POWER AND CARTEL AGREEMENTS IN THE OLIGOPOLISTIC MARKETS

Paper focuses on the definition of concepts of «market power» and «cartel agreements». The existing models to establish cartel agreements in the oligopolistic market were analyzed. Main advantages to establish cartel agreements were defined, and major preconditions for their violation were reviewed. The world experience of legislative limitation of cartel agreements was summarized.

Keywords: market power, cartel, cartel agreements, oligopoly, oligopolistic market, antitrust law, anticompetitive concerted actions.

Постановка проблеми. Аналіз типу ринкової структури зумовлює необхідність глибокого вивчення як теоретичних, так й практичних питань, пов'язаних з ринковою (монопольною) владою, з метою захисту інтересів суспільства від свавілля монополії та створення умов для ефективного функціонування економіки. Це пояснюється тим, що ринкова (монопольна) влада провокує дії господарю-

ючих суб'єктів, які порушують баланс сил учасників ринку, і створює можливість різних зловживань.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемою ринкової влади науковці почали активно займатися, починаючи лише з середини ХХ ст. Системне пояснення феномену влади в економічному житті знаходимо у працях таких зарубіжних дослідників, як Дж. Бейна [1], Дж. Гелбрейта [2], Е. Мейсона [3],